

**O‘ZBEKISTONDA OLIY TA’LIM TIZIMINI
TAKOMILLASHTIRISH SOHASIDAGI ISLOHOTLAR**

*Karimova Fotima Abdukahharovna,
Andijon mashinasozlik institute*

Annotatsiya. *Ushbu maqolaa muallif tomonidan O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’limini takomillashtirish borasida olib borilayotgan islohotlar, amaldagi huquqiy-meyoriy hujjatlar va ularda belgilab berilgan vazifa va maqsadlar to‘g‘risida fikr yuritiladi.*

Kalit so‘zlar: *oliy ta’lim, malakali mutaxassis, konsepsiya, moliyaviy mustaqillik, ta’lim jarayoni.*

Boshqa mamlakatlarda bo'lgani kabi O'zbekistonda ham oliy ta'lim jamiyat hayotining turli sohalari va iqtisodiyot tarmoqlari - ilmiy, iqtisodiy, texnik va boshqalar uchun malakali mutaxassislar tayyorlashni nazarda tutadi. Oliy ta'limdagi o'quv jarayoni bilim va olingan ko'nikmalarni tizimlashtiradi, talabalarni zamonaviy ilmiy fikr va texnologiya yutuqlaridan ijodiy foydalangan holda tanlangan mutaxassislik vektori bo'yicha nazariy va amaliy muammolarni hal qilishga yo'naltiradi.

Keyingi yillarda mamlakatda oliy ta'lim tizimini tubdan yaxshilash, dunyo bozorida raqobatbardosh va yuqori malakali mutaxassislarni etkazib berish masalalariga kata ahamiyat berilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.07.2019 yildagi “Oliy va o‘rta maxsus ta’lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi PQ-4391-son qarori [1] oliy ta’lim muassasalarining o‘zini-o‘zi moliyalashtirish tizimiga o‘tishi, shu jumladan, to‘lov-kontrakt asosida talabalarning o‘qish narxini belgilash huquqini aniq belgilab berdi. Oliy ta’lim muassasasining ilmiy-pedagogik salohiyati va moddiy-texnik bazasi imkoniyatlarini hisobga olgan holda yangi bakalavriat fakultetlarini va magistratura mutaxassisliklarini ochish; iqtidorli o‘quvchilarni moddiy rag‘batlantirish; oliy

ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilariga ustama to'lash miqdorini mustaqil belgilash kabi vakolatlarning berilishi davlat tomonidan qat'iy nazoratning zaiflashishi, ta'lim sub'ektlari tomonidan muayyan qarorlar qabul qilishda mustaqillikni mustahkamlagan holda yangi boshqaruv mexanizmlarining yaratilishi alohida ta'lim muassasasi darajasida ham, ham raqobat muhitining paydo bo'lishiga olib keldi.

Ma'lumki, oliy ta'lim tizimiga quyidagilar kiradi:

1. Idoraviy bo'ysunishi va mulkchilik shaklidan qat'i nazar, davlat standartlari bo'yicha o'quv va kasbiy dasturlarni amalga oshiruvchi oliy ta'lim muassasalari.

2. Oliy ta'limni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan ilmiy-tadqiqot ishlarini olib boruvchi ilmiy va ta'lim muassasalari.

3. Davlat ta'lim boshqaruvi organlari, ularga bo'ysunuvchi korxona va muassasalar.

Konstitutsiya bilan bir qatorda O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni mamlakatda barcha ta'lim tizimlari qatori oliy ta'lim tizimining rivojlanishida muhim o'rin tutadi, bu esa, o'z navbatida, ilgari ushbu sohani tartibga solib kelgan bir qator me'yoriy-huquqiy hujjatlarni birlashtirib, tizimlashtirdi. Mazkur qonun ta'lim tizimini tartibga solish mexanizmini takomillashtirdi, bu esa uni zamonaviy talablarga javob berishini taqozo etdi. Ushbu qonunga muvofiq, mamlakatimizda ta'limning asosiy turlaridan biri oliy ta'lim hisoblanadi[2]. U bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlashni ta'minlaydi.

Tadqiqotchi-olim E.N. Shcherbak ta'kidlaganidek, "Oliy ta'lim sohasidagi munosabatlarni davlat-huquqiy tartibga solish globallashuvning milliy oliy ta'lim tizimining jadal rivojlanishiga ta'sirini hisobga olgan holda amalga oshirilishi va shu bilan bog'liq holda ta'lim faoliyatida sodir bo'layotgan o'zgarishlarni aks ettirishi kerak"[3]. Bugungi globallashuv jarayonlari davlat ta'limni boshqarish tizimidan faol rivojlanishni talab qiladi, bu esa ta'lim faoliyatini tashkil etishda o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Bu borada oliy ta'lim muassasalarining o'zini-o'zi moliyalashtirish tizimiga bosqichma-bosqich o'tishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining asosiy vazifalari oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari faoliyatini ularning idoraviy mansubligini hisobga olmagan holda ularni muvofiqlashtirishdan iborat bo'lib, ta'limning zamonaviy shakllarini joriy etish, o'quv dasturlarini yangilash va buning natijasida ta'lim jarayonini takomillashtirishni nazarda tutuvchi, sifatli ta'lim sohasida yetakchi bo'lgan mamlakatlarning ilg'or tajribalari asosida o'quv jarayonini tashkil etish bevosita vazirlikning oldida turgan muhim vazifalardir.

2019-yilning 8-oktabri kuni Prezidentimizning PF-5847-son farmoni bilan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi[4] tasdiqlandi. Konsepsiyasida quyidagi: oliy ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, hududlarda davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalari faoliyatini tashkil etish asosida oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 50 foizdan oshirish, sohada sog'lom raqobat muhitini yaratish; O'zbekiston Milliy universiteti va Samarqand davlat universitetini mamlakatimiz oliy ta'lim muassasalarining flagmaniga aylantirish; respublikadagi kamida 10 ta oliy ta'lim muassasasini xalqaro e'tirof etilgan tashkilotlar (Quacquarelli Symonds World University Rankings, Times Higher Education yoki Academic Ranking of World Universities) reytingining birinchi 1 000 ta o'rindagi oliy ta'lim muassasalari ro'yxatiga, shu jumladan, O'zbekiston Milliy universiteti va Samarqand davlat universitetini birinchi 500 ta o'rindagi oliy ta'lim muassasalari ro'yxatiga kiritish; oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tkazish; oliy ta'lim muassasalarida ta'lim, fan, innovatsiya va ilmiy-tadqiqotlar natijalarini tijoratlashtirish faoliyatining uzviy bog'liqligini nazarda tutuvchi "Universitet 3.0" konsepsiyasini bosqichma-bosqich joriy etish; xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish, pullik xizmatlar ko'lamini kengaytirish va boshqa byudjetdan tashqari mablag'lar hisobiga oliy ta'lim muassasalarida texnopark, forsayt, texnologiyalar transferi, startup, akselerator markazlarini tashkil etish hamda ularni tegishli tarmoq, soha va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini tadqiq qiluvchi va prognozlashtiruvchi ilmiy-amaliy muassasalar darajasiga olib chiqish; O'zbekiston oliy ta'lim tizimini Markaziy Osiyoda xalqaro ta'lim

dasturlarini amalga oshiruvchi “xab”ga aylantirish; oliy ta’limning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, xorijiy ta’lim va ilm-fan texnologiyalarini jalb etish [4] kabi vazifalar ko‘zda tutilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy va o‘rta maxsus ta’lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi PQ-4391-son qarori. 11.07.2019 yil. <https://www.lex.uz/ru/docs/-4415478>.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni 23.09.2020 yil. O‘RQ-637-son. <https://lex.uz/ru/docs/-5013007>.

3. Щербак Е.Н. Государственное управление в области высшего образования в условиях мирового образовательного рынка: концептуальные подходы и административно-правовое регулирование. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. -М., 2011. -С. 16.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” gi PF-5847-son Farmoni, 08.10.2019 yil.